

ПРАВО

УДК 340.12:396.1

Ю.Боброва, д-р юрид. наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, КиївDOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2020.43.27-31>**РОЛЬ ҐЕНДЕРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДОСЯГНЕННІ СТАТЕВОГО ПАРИТЕТУ: ПРАВОВІ
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ**

Рівність на перший погляд видається досить простою та очевидною для розуміння категорією, однак, якщо б все було так – ми б жили в ідеальному суспільстві. Рівність завжди існує у тандемі із нерівністю. Забезпечення та реалізація ґендерного паритету є актуальною проблемою сьогодення не тільки для України, а й для всіх демократичних держав. Застосування на практиці принципу ґендерної рівності необхідно започаткувати з підвищення рівня демократичності самих ґендерно-правових відносин у суспільстві та побудови їх на засадах паритету обох статей. Вирішувати проблему потрібно комплексно, з урахуванням теоретичних здобутків у питаннях ґендерної проблематики, а також практики їх втілення в усі сфери суспільного життя. При цьому, необхідно розробити стратегію ґендерної політики в державі та систематично оцінювати стан її реалізації. Досягнення ґендерної симетрії в Україні неможливе без відповідного закріплення положень у нормах чинного законодавства, а становлення правової держави, розвиток громадянського суспільства, перспективи європейської інтеграції зумовлюють необхідність формування ґендерного законодавства та ефективної політики рівних прав і можливостей жінок та чоловіків. У статті авторкою аналізується нормативне закріплення механізму ґендерної комунікації та його роль, можливості у досягнення ґендерної симетрії у Концепції комунікації у сфері ґендерної рівності, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 16 вересня 2020 року № 1128-р. Досліджуються вказані у Концепції шляхи покращення розуміння суті ґендерних питань, інструменти, ресурси та рівні ґендерної комунікації. Здійснюється їх критична оцінка з приводу можливостей практичної реалізації у розрізі 2020–2025 років. Звичайно, ґендерне питання в Україні потрібно вирішувати послідовно і комплексно, з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн та національних традицій і менталітету українського народу, з метою уникнення поспішних рішень та запобігання непопулярних кроків.

Ключові слова: ґендер, рівність, ґендерна комунікація, правові виклики, чоловіки, жінки.

Постановка проблеми. Незважаючи на наявність певного кола визначень та ознак того, що сьогодні зветься «ґендерна рівність», «дискримінація», універсальної формули-дефініції цих понять не існує, оскільки їх сприйняття змінюється залежно від геополітичних чинників, культурних традицій, моральних і правових цінностей суспільства й законодавства держав. Важливим є те, що реалізація правового принципу ґендерної рівності не означає формальної рівності у дусі «зрівнялівки» чи забезпечення вимоги пропорційного представництва жінок не за якісними характеристиками знань і досвіду, а за кількісним співвідношенням чоловіків і жінок. Слід наголосити: рівність не означає мати однакову кількість жінок і чоловіків, це – свобода вільно від стереотипів обирати свій шлях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґендерну проблематику досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці-ґендеристи – Дж.Анкер, С.Айвазова, Р.Айслер, Н.Аніщук, Т.Бек, Т.Бендас, Н.Болотіна, М.Буроменський, Т.Веблен, О.Вороніна, В.Глиняний, О.Дашковська, К.Делфі, Л.Завадська, Л.Кормич, О.Кулачек, Н.Лаврінченко, І.Лаврінчук, К.Левченко, Л.Леонтєва, О.Матвієнко, Н.Оніщенко, Л.Петришина, Н.Пушкарьова, С.Полєніна, З.Ромовська, Л.Смоляр, О.Суслова, М.О.Томашевська, О.Уварова, Т.Фудей, Г.Христова та інші.

Метою статті є дослідження ролі ґендерної комунікації у досягнення ґендерного паритету в Україні.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових досліджень останніх років дозволив установити, що ґендерна рівність традиційно розуміється як складова загального принципу рівності, який є атрибутом

демократичної побудови суспільства, а її встановлення має на меті надання рівних прав і можливостей чоловікам і жінкам незалежно від статі.

Ґендерна рівність є рівністю правових статусів жінок і чоловіків та рівністю можливостей для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [1].

Рівність чоловіків та жінок на підставі ґендеру включає:

- 1) рівність можливостей та ставлення у відносинах зайнятості;
- 2) рівну винагороду за рівноцінну працю;
- 3) рівний доступ до безпеки та гігієни робочого середовища і соціального забезпечення;
- 4) рівність кар'єрного розвитку;
- 5) баланс між роботою та сімейним життям, справедливий як для чоловіків, так і для жінок;
- 6) свобода від сексуальних домагань.

Н.Вітрук стверджує, що головною ознакою принципу правової рівності є рівність людей за законом «юридична рівність є нічим іншим, як рівністю суспільного становища людей за законом» [2, с. 87]. Н.М.Оніщенко наголошує, що принцип рівності може бути об'єктом вивчення з різних сторін наукового пізнання, під різними кутами зору, залежно від різних форм життєдіяльності людини, зокрема: принцип економічної рівності (рівність розподілу); принцип юридичної рівності (процедурна рівність); принцип рівності прав і можливостей жінок і чоловіків (ґендерна рівність); принцип рівності як відсутність будь-якої дискримінації (рівність незалежно від сексуальної орієнтації) тощо [3, с. 5–6].

Е.Мауда виокремлює три підходи вирішення проблеми ґендерної нерівності:

1) чоловіки та жінки різні, але рівноцінні люди. Такий підхід лежить в основі переоцінки традиційно жіночих видів зайнятості. Прикладом може бути надання жінкам пенсійного забезпечення за виконання домашньої обслуговуючої роботи;

2) рівність жінок та чоловіків, де права останніх виступають як певний стандарт. У такому випадку рівність передбачає зрівняння жінок із чоловіками практично без урахування різниці між статями;

3) «чоловіки повинні крок за кроком залучатися до домашньої праці, наближаючись у цьому до жінок». При цьому рівність означає зрівняння чоловіків з жінками, що знаходить відображення в заохоченні активнішої участі чоловіків у справах сім'ї [4, с. 69].

Ми, так само як і відома ґендеристка К.Левченко, вважаємо, що вирішення «ґендерного питання» може полягати у використанні концепції «особливих прав», яка активно розробляється в сучасному правознавстві [4, с. 69]. З цього приводу особливо цінною видається думка Е.Вогласт про те, що жінки як матері мають спеціальні потреби, і, окрім рівних прав, це вимагає запровадження системи особливих прав: «Ці два типи прав – рівні та різні (або особливі) – функціонують по-різному. Коли щодо індивідуальних прав враховуються чиїсь індивідуальні особливості, це може призвести до дискримінації. Але щодо прав спеціальних такі особливості неодмінно повинні братися до уваги, оскільки такі права засновані на різниці між людьми. Лише на цій підставі жінки можуть зробити свій особистий внесок у культуру та суспільство» [5, с. 911–912].

За вихідні дані ми вважатимемо, що ґендерна рівність є процесом справедливого ставлення до жінок і чоловіків та означає, що жінки та чоловіки мають однаковий суспільний статус, аналогічні умови для реалізації свого потенціалу відповідно до здібностей, рівні права, обов'язки чи гарантії, тотожні можливості у прийнятті суспільно важливих рішень, участі у соціальному розвитку та отриманні результатів узаного.

На сьогодні, дискутуючи про принцип рівності мова йде про забезпечення рівних можливостей та рівних результатів, де в першому випадку – необхідно надати однакові шанси на здобуття так би мовити «місця під сонцем» у суспільстві («la carrere ouverte aux talents», що з французької – кар'єра, відкрита талантам), певну державну підтримку вільної конкуренції, коли всі перебувають в рівних умовах і грають за однаковими правилами. Згодом приходить усвідомлення того, що найбільша несправедливість – це поводитися однаково з тим, що фактично неоднакове. А у другому – суспільство і держава повинні гарантувати рівність людей завдяки перерозподілу соціальних благ чи запровадженню так званої позитивної дискримінації внаслідок обмеження вільної конкуренції, що лежить в основі рівності можливостей.

Отже, сучасні люди повинні перебувати в рівному становищі лише за однакових умов, адже якщо умови не є рівними, законодавець зобов'язаний запроваджувати різний правовий статус, надаючи певні переваги більш слабким. Ось чому правова рівність носить соціальний зміст і виступає необхідною умовою подолання несправедливих форм прояву соціальної нерівності. Інакше кажучи, фактичної рівності між

людьми не існує й бути не може, враховуючи індивідуальні особливості кожного, можна говорити лише про правову рівність перед законом і судом.

Сьогодні у європейських міжнародних актах відобразилося сформоване на практиці нове розуміння «права на однакові можливості та однакове ставлення». Воно характеризується передусім відходом від принципу охорони праці за статевою ознакою на користь принципу охорони праці матерів та батьків і працівників із сімейними обов'язками. Формуючи судову та законодавчу практику в контексті комплексного підходу до запровадження ґендерної рівності, європейська і світова спільнота виробили перелік термінів та дефініцій, необхідних для забезпечення фактичної, дійсної рівності чоловіків і жінок як на рівні держав, так і на рівні горизонтальних суспільних відносин. Принцип однакового ставлення – один із найважливіших у міжнародному праві і впливає передусім із загального правового принципу рівності можливостей і заборони дискримінації [6].

Досягнення ґендерної симетрії в Україні неможливе без відповідного закріплення положень у нормах чинного законодавства, а становлення правової держави, розвиток громадянського суспільства, перспективи європейської інтеграції зумовлюють необхідність формування ґендерного законодавства та ефективної політики рівних прав і можливостей жінок та чоловіків.

Наразі найбільші звершення у сфері ґендерної рівності спостерігаються на законодавчому рівні, проте у практичному втіленні суттєвого прогресу досягти не вдалося. На практиці ж існує суттєва суперечність між законодавчо закріпленими положеннями стосовно рівності та реальним впровадженням їх у життя.

Так, 16 вересня 2020 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1128-р схвалено Концепцію комунікації у сфері ґендерної рівності. Аналіз вказаного нормативно-правового документа засвідчив, що діяльність громадських об'єднань, акції та кампанії, в тому числі в Інтернеті, демонструють запит суспільства на якісні зміни. 77 відсотків населення України (81 відсоток жінок і 73 відсотки чоловіків) вважають рівність жінок і чоловіків важливою. Поступово збільшується висвітлення питань ґендерної рівності у засобах масової інформації [7].

Автори документа констатують, що доволі поширеним є хибне переконання, що ґендерна тематика стосується лише жінок. Чоловіки так само зазнають дискримінації у реалізації певних прав або стають жертвами домашнього насильства, що нечасто стає загальновідомим та рідко висвітлюється у засобах масової інформації як соціальна проблема, адже у суспільстві все ще присутній стереотип про «справжнього чоловіка», який не скаржиться на особисті життєві негаразди, не звертається до лікарів, не повідомляє, у тому числі правоохоронним органам, про випадки застосування до нього психологічного або фізичного насильства з боку жінок. Тож якщо питання дискримінації жінок завдяки скоординованим зусиллям держави та громадянського суспільства є на порядку денному, то питання дискримінації чоловіків не отримують належної уваги. А думка, що ґендерна рівність зводиться до утвердження прав жінок щодо реалізації себе на ринку праці чи у політиці є хибною [7].

Із Концепції комунікації у сфері ґендерної рівності слідує, що необхідним є комунікування проблеми ґендерної рівності як проблеми вибору жінки і чоловіка, при якому самодостатнім є будь-яке законне бажання жінки або чоловіка всупереч суспільно прийнятним стереотипам щодо професії, соціальної ролі, типів поведінки. У суспільстві на цей час часто бракує розуміння, що жінка або чоловік, які обрали для себе основний шлях у житті через кар'єру або виховання дітей, мають право на повагу та свободу від упереджень незалежно від змісту цього вибору. Існують в суспільстві і переконання в тому, що жінки і чоловіки не обмежені або не позбавлені своїх прав в Україні, що обумовлене недостатньою обізнаністю українського суспільства про ситуацію та відповідні статистичні дані, які демонструють, де і в якому обсязі існують ґендерні проблеми [7].

Нам імпонує прагнення на законодавчому рівні «комунікувати» проблему ґендерної рівності, підняти її на загальне та суспільне обговорення. Для розуміння ґендерної комунікації варто звернутися до узагальненого змістового наповнення комунікації, яка охоплює обмін інформацією, спілкування, зв'язок тощо.

Отож, за етимологічною природою іменниковий термін комунікація, відповідно до даних академічного словникового видання, походить від латинського *communicatio* («повідомлення, передача»), пов'язаного з дієсловом *communico* («роблю спільним; повідомляю; з'єдную»), що є похідним від *communis* («спільний»). Для порівняння зазначимо, що в тлумачному словнику російської мови В. Даля (1881) цей іменник мав лексичне значення «дороги, засоби зв'язку між місцями». Відомо, що 1928 р. у каталозі бібліотеки Конгресу США слово комунікація можна було знайти лише у двох рубриках: «Комунікація та транспорт» і «Військова комунікація». З розробкою електронних засобів зв'язку з'явилася потреба розглядати комунікацію як трансляцію інформації технологічними каналами [8, с. 155]. Екстраполюючи наведене на ґендерну комунікацію виходить, що остання є державною програмою, яка полягає у роз'ясненні соціальної ролі чоловіка та жінки, що проводиться в Україні наступні п'ять років.

Покращення розуміння в суспільстві суті ґендерних питань здійснюватиметься шляхом:

інформування цільових аудиторій та широкого загалу про ключові концепції ґендерної рівності та механізм захисту прав жінок, представлення міжнародного досвіду переваг для різних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців від впровадження ґендерної рівності;

підвищення рівня розуміння українського та міжнародного законодавства, програм та політик, що сприяють ґендерній рівності та передбачають навчання з огляду на національний механізм;

проведення інформаційно-просвітницьких та навчальних заходів, розроблення роз'яснень та рекомендацій для посадових осіб, інших суб'єктів реалізації Концепції щодо здійснення комунікації із засобами масової інформації з питань ґендерної рівності; комунікаційної підтримки ґендерного інтегрування в реформи;

активізації висвітлення тематики ґендерної рівності пресою, телерадіомовленням, Інтернет-виданнями, соціальними мережами, інформаційними агентствами;

обговорення тематики на публічних тематичних заходах;

висвітлення питань ґендерної рівності в Інтернеті, зокрема на офіційних веб-сайтах органів державної влади;

проведення аудиту досліджень, визначення потреби у додаткових дослідженнях, проведення та широкого висвітлення результатів досліджень у засобах масової інформації; врахування результатів досліджень у процесі реалізації Концепції, зокрема висновків про ефективність заходів, визначення тематик, не охоплених раніше дослідженнями; використання досліджень для моніторингу та оцінки досягнення поставлених завдань тематичних кампаній та мети Концепції;

аналізу досвіду проведення кампаній та акцій громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, впровадження результатів аналізу, зокрема кращих практик, під час реалізації Концепції;

спростування/трансформації ґендерних стереотипів щодо професії, соціальних ролей, типів поведінки тощо із залученням відомих жінок і чоловіків;

опрацювання результатів розгляду звернень і повідомлень з питань торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, дискримінації за ознакою статі, які надійшли на телефонні «гарячі лінії», до експертних рад з питань запобігання та протидії дискримінації за ознакою статі для здійснення моніторингу таких випадків та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з громадськістю, особами, що належать до груп ризику, та постраждалими особами;

сприяння збільшенню участі жінок в політичній діяльності та процесах прийняття рішень, у тому числі через інформування про позитивне ставлення суспільства до цього;

сприяння збільшенню участі жінок і чоловіків у сферах праці, де вони менш представлені, зокрема шляхом інформаційної підтримки самодостатності вибору кожної людини;

врахування ґендерних питань в освіті;

засудження проявів сексизму, дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі, що також часто проявляється через сексуальне насильство та сексуальні домагання, та формування нульової толерантності до цих явищ; спрямування кампаній як на кривдників, так і на постраждалих осіб; широкого висвітлення таких випадків в засобах масової інформації без засудження та звинувачення постраждалих осіб і моніторингу розвитку ситуацій;

сприяння підвищенню рівня громадської обізнаності та освіченості населення про загрози використання ґендерної тематики як інструменту гібридної агресії, а також переваги від рівноправної участі жінок та чоловіків у процесах, спрямованих на досягнення та збереження миру;

популяризації порядку денного «Жінки, мир, безпека»;

підвищення рівня обізнаності суспільства щодо індивідуально-психологічних та фізіологічних особливостей жіночої і чоловічої статі, а також сприяння рівному доступу обох статей до медичних послуг у закладах охорони здоров'я;

поширення інформації про ґендерні проблеми чоловіків та шляхи їх розв'язання;

інформування про чоловіків, які підтримують ґендерну рівність;

проведення наукових, соціальних та інших досліджень, спрямованих на виявлення причин суттєвої різниці у тривалості життя жінок і чоловіків, вжиття на основі цього стратегічних заходів для збільшення у майбутньому середньої тривалості життя чоловіків;

проведення моніторингу контенту в засобах масової інформації для виявлення сексистських та дискримінаційних практик щодо обох статей; реагування на такі випадки; поширення інформації про позитивні приклади усунення дискримінаційного та сексистського контенту;

збільшення представництва жінок в засобах масової інформації як учасників сюжетів та експертів [7].

Аналіз шляхів реалізації ґендерної комунікації свідчить, що хоча їх перелік і значний, однак більшість із них носить номінальний характер, як-то: підвищення рівня активізації, висвітлення, сприяння, врахування, популяризація тощо. На наш погляд, все вище зазначене потребує деталізації шляхом прийняття ряду підзаконних нормативно-правових актів та адаптації їх до практичної реалізації.

Законодавець визначив, що інструментами та ресурсами, через які буде здійснюватися реалізація ґендерної комунікації є:

взаємодія з пресою, телерадіомовленням, Інтернет-виданнями, соціальними мережами, інформаційними агентствами;

поширення рекламних матеріалів та поліграфічної продукції;

проведення публічних виступів, дискусій;

співпраця з громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, депутатами, Збройними Силами, профспілками, роботодавцями, науковцями, експертами, представниками іноземних урядових інституцій, послами тощо. А залежно від суб'єкта спрямування складність та структура комунікаційної кампанії визначаються за трьома основними рівнями:

експертний рівень, до якого належать експерти з ґендерних питань, державні посадовці, відповідальні за розроблення політики та прийняття рішень з питань ґендерної рівності, міжнародні організації ґендерного спрямування, громадські об'єднання, що займаються проблемами ґендерної рівності;

рівень державно-громадського партнерства, що включає в себе державних службовців, представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, активістів;

базовий рівень – широкий загал [7].

Схвалюючи Концепцію комунікації у сфері ґендерної рівності Кабінет Міністрів України вважав, що вона створить сприятливі умови для покращення сприйняття питання ґендерної рівності в суспільстві, розуміння та підтримки основних принципів рівності, популяризації серед різних цільових аудиторій нетерпимості до усіх форм дискримінації, подолання усталених стереотипів

стосовно ґендерних ролей, а також укорінення у суспільстві стандартів рівності прав жінок і чоловіків. Крім того, вона сприятиме сталому розвитку і прогресу українського суспільства в цілому, а також виконанню програми реформ на досягнення стратегічної мети членства в Європейському Союзі та Північноатлантичному Альянсі [7].

Детальний аналіз Концепції комунікації у сфері ґендерної рівності свідчить про поступальний рух нашого суспільства на шляху забезпечення та реалізації статевого паритету, однак, містить ряд недоліків, серед яких відсутність серед визначень термінів поняття «комунікація у сфері ґендерної рівності», що є базовим у цьому документі; низка положень містить декларативне забарвлення та просто перераховані без наведення способів їх застосування, використання для досягнення мети документа.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація ґендерної рівності є одним із найважливіших аспектів загальнолюдського принципу рівності, який безпосередньо співвідноситься з правовим статусом людини і громадянина як центральним інститутом права. Його складниками виступають: рівні права, рівні свободи, рівні обов'язки жінки й чоловіка, врахування особливостей (фізіологічних, психологічних та інших) статей у правовому регулюванні, система засобів гарантування рівності статей в державі. Уперше на сучасному етапі розвитку нашого суспільства було законодавчо врегульовано механізм ґендерної комунікації, у тому числі серед широкого загалу задля досягнення ґендерної симетрії в Україні. Такий крок справді є поступальним кроком уперед, залишилося наповнити вказаний механізм практичними способами його реалізації на практиці.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 10.05.2020).
2. Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности. Москва, 2008. 448 с.
3. Оніщенко Н. М. Принцип рівності у соціальних відносинах. Принцип рівності у праві: теорія і практика: монографія за заг. ред. Н. М. Оніщенко. Київ, 2014. 378 с.
4. Левченко К. Б. Гендерне тяжіння. Київ, 2019. 189 с.
5. Введение в гендерные исследования : учеб. пособие. Ч. 1. под ред. И. А. Жеребкиной. Харьков, 2001. 708 с.
6. Принципи однакового ставлення та заборона дискримінації за ознакою статі в галузі праці / Федькович Г.В., Поцюрко Р.І., Трохим І.Б., Чумало М.С. Персонал. 2007. № 4. URL: <http://www.personal.in.ua/article.php?id=483> (дата звернення: 10.05.2020).
7. Концепцію комунікації у сфері ґендерної рівності, схвалена 16 вересня 2020 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1128-Р.
8. Онуфрієнко Г., Черневич А. Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті. Термінологія. 2010. № 675. С. 154–160.

Надійшла до редколегії 02.05.2020

J. Bobrova, Doctor of Judicial Sciences,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE ROLE OF GENDER COMMUNICATION IN ACHIEVING GENDER PARITY: THE LEGAL CHALLENGES OF TODAY

Initially equality seems to be a very simple and obvious category for understanding, however if this has been actually the case we would be living in a perfect society. Equality always exists together with inequality. The assurance and implementation of gender parity is an up-to-date issue not only for Ukraine but for all democratic countries. The practical implementation of the principle of gender equality is to be set forth by increasing the level of democracy of the very same gender-legal relations within a society and their further development based on the principles of parity for both genders. The issue is to be settled within a complex approach, considering the theoretic achievements in the issue of gender, but also the practices of its implementation in all the spheres of social life. In this context it is necessary to develop a strategy of gender policy in a state and systematically assess the state of its implementation. The achievement of gender symmetry in Ukraine is impossible without the appropriate fixation of provisions within the norms of current legislation, and the establishment of a legal state, the development of civil society, the perspectives of European integration provide for the necessity to establish gender legislation and the effective policy of equal rights for men and women. The author of the article analyses the normative fixation of the mechanism of gender communication and its role, the probability of achieving gender symmetry in the Concept of communication in the sphere of gender equality, that has been approved by the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 16 of September 2020 № 1128-p. The analysis is aimed at the ways of improving understanding the essence of gender issues, instruments, resources and levels of gender communication stipulated in the Concept. Their critical assessment is provided with regard to the possibilities of practical implementation in the course of the years 2020-2025.

It is obvious that the gender issue in Ukraine is to be settled in a complex and consequent manner, considering the positive experience of foreign countries and the national traditions and mentality of the Ukrainian nation, in order to avoid hasty decisions and prevent taking unpopular steps.

Key words: gender, equality, gender communication, legal challenges, men, women.

УДК 342.6: 327.7

О. Волкович, канд. юрид. наук, доц.,
Херсонський державний університет

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2020.43.31-35>

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЗАСАДИ ВЗАЄМВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА НАТО ТА ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ НЕЙТРАЛІТЕТУ У ЗОВНІШНІХ ВІДНОСИНАХ ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ

У статті розглядаються європейські засади взаємовідносин України та НАТО та вивчення досвіду нейтралітету у зовнішніх відносинах окремих держав, формування та узагальнення основоположних принципів щодо виходу із російсько-українського військового конфлікту. Увагу також зосереджено на особливостях набуття європейськими державами нейтралітету, вивчення досвіду окремих країн у напрямку виходу із зовнішніх конфліктів (Швеції, Фінляндії). Уряд Швеції визначає нову оборонну політику, яка переважно віддає пріоритет принципам колективної безпеки. Зокрема, поняття нейтралітету, пов'язане з неучастю у війнах, втрачає практичний зміст, а нейтральний статус названих країн значною мірою стає даниною підтримання історичних традицій. Досліджено окремі питання основоположних принципів розвитку відносин між Україною та НАТО.

У зовнішній політиці держав простежується нова тенденція – на відміну від попередніх часів нейтральні і позаблокові країни не уникають та не відкривають міжнародне політичне, економічне і навіть військове співробітництво, вони взаємодіють в рамках ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ, сподіваючись, що таке співробітництво буде сприятиме зміцненню дружніх відносин між державами.

Україна виступає як суверенна, незалежна і стабільна держава, неухильно віддана демократії і верховенству права, має першорядне значення для євроатлантичної безпеки. Відносини між Україною і НАТО почали розвиватись ще на початку 90-х років ХХ ст. і відтоді стали одним з найбільш значущих партнерств НАТО. Впродовж 2010 року в Україні прослідковується тенденція заходів, пов'язаних переважно з переглядом організаційних засад співробітництва з НАТО та реформатування відповідальних за цей процес органів. Починаючи із 2014 року, внаслідок російсько-українського конфлікту, співробітництво між Україною і НАТО у низці ключових галузей було активізовано. Також не менш значним кроком стала подія, що 12 червня 2020 року Північноатлантична рада НАТО схвалила рішення щодо надання нашій державі статусу країни-партнера НАТО з розширеними можливостями.

Ключові слова: «взаємовідносини», «нейтралітет», «військовий конфлікт», «принципи», «НАТО», «ЄС», «безпека».

Постановка проблеми. Російська окупація Донбасу є складовою «гібридної» війни проти України, що розпочалася у лютому 2014 р. з незаконної анексії Криму. Водночас експансію Кремля на «українському напрямі» слід розглядати в контексті загальної неімперської агресивної політики РФ на світовій арені [1, с.2]. Багаторічний політико-дипломатичний переговорний процес у різних форматах не призвів до позитивних результатів. Через агресію проти України

Росією вилучили зі складу G8, позбавили голосу в ПАРЕ, з 2014 р. Захід запровадив комплекс різноманітних антиросійських санкцій (персональних, адресних, секторальних), російську агресію проти України засудили авторитетні міжнародні організації (ООН, ОБСЄ, ПАРЕ, ЄС, НАТО). Країни Заходу на політико-дипломатичному рівні демонструють солідарність з Україною, здійснюють воєнну, фінансово-економічну, гуманітарну допомогу. Зрозуміло, що